

KESKKONNASÕBRA TASKURAAMAT

Käesolev trüki on valminud Eestimaa Looduse Fondi (ELF) ja Taani keskkonna-organisatsiooni NEPCon koostööprojekti Keskkonnaühenduste suutlikkuse tõstmine Århusi konventsiooni rakendamiseks Eestis (ingl. NGO Capacity Development for Implementation of the Århus Convention in Estonia) ja Keskkonnaõigusabi ja planeeringute jälgimise projekti (ingl. Project on Environmental Legal Help and Monitoring of Planning) raames. Projektide rahastajateks on DANCEE ja Euroopa Liidu Phare ACCESS 2000 programm.

Väljaandja

© **Eestimaa Looduse Fond (ELF)**

Postiaadress: pk. 245, 50002 Tartu

tel 07 428 443, faks 07 428 166, e-post: elf@elfond.ee, www.elfond.ee

Koostajad

Aile Villemson (ELFi koostöö koordinaator, EKO koordinaator)

Revo Linno (ELFi keskkonnaõigusabi töörühma jurist)

Artiklite autorid

Helle Vilu (AS Bioexpert keskkonnamõjude hindaja/keskkonnaekspert,

Nõmme Tee Seltsi juhatuse liige)

Revo Linno (ELFi keskkonnaõigusabi töörühma jurist)

Toomas Trapido (ELFi tegevjuht)

Kristel Ader (Rohelise Värava keskkonnaajakirjanik)

Raamatu illustatsioonide autor **Moritz**.

Trükises kasutatud illustatsioonid on varem ilmunud Rohelise Värava väljaannetes.

This document has been produced with the financial assistance of the European Community. The views expressed herein are those of Estonian Fund for Nature and co-authors and can therefore in no way be taken to reflect the official opinion of the European Community.

Käesolev trüki on valminud Euroopa Ühenduse rahalisel toetusel. Selles sisalduvad Eestimaa Looduse Fondi ja kaasautorite seisukohad, mis pole tõlgendatavad Euroopa Ühenduse ametlikku arvamuseks.

DANCEE
Danish Cooperation for Environment in Eastern Europe
Ministry of Environment and Energy

SISUKORD

Eessõna	4
1. Keskkonnainfo	5
1.1 Riiklikud keskkonnainfo allikad	5
1.2 Avaliku teabe nõue (Lisa 1 Avaliku teabe nõude vorm)	14
1.3 Internet - valik portaale ja veebilehti	15
2. Valitsusvälised keskkonnaorganisatsioonid	16
2.1 Milleks on vaja keskkonnaorganisatsioone?	17
2.2 Eesti Keskkonnaühenduste Koda (EKO)	19
3. Tegevusjuhiseid keskkonda ohustavate tegevustega võitlemiseks	22
3.1 Sissejuhatus	22
3.2 Mida teha, kui märkad keskkonna rikkumist?	24
3.3 Kuidas mõjutada planeeringuid?	30
Kirjandus	36

roheline
trüki

Trükitud makulatuurist valmistatud paberile Cyclus Offset looduslike õlide ja väikude baasil valmistatud värvidega ©Triip

Eessõna

Keskkonnasõbra taskuraamat on koostatud hoolivale inimesele. Inimesele, kelle jaoks on tähtis teada, mis toimub teda ümbritsevas keskkonnas, kes tahab osaleda ning kaasa rääkida keskkonna üle otsustamisel ja kes on valmis tegutsema, et keskkonda kaitsta.

Raamat mahub taskusse, et oleks võimalik teda ka kaasas kanda. Ta on käepärane infokogum, mis annab sulle kasulikke näpunäiteid ja suunab sind uute allikateni.

Keskkonnasõbra taskuraamatust leiad ülevaate keskkonnainfo allikatest, keskkonnaorganisatsioonidest, Eesti Keskkonnaühenduste Koja (EKO) liikmesorganisatsioonide kontaktid ja juhised tegutsemiseks konkreetse keskkonnavaenuliku juhtumi või keskkonda mõjustava planeeringu korral.

Siiras tänu kõigile neile, kes on raamatu valmimisele nõu ja jõuga kaasa aidanud!

Tänuga
Koostajad

1. Keskkonnainfo

1.1 Riiklikud keskkonnainfo allikad

Mis on keskkonnainfo?

Keskkonnainfo - kirjalik, visuaalne, suuline, elektrooniliselt või muus vormis esitatud teave keskkonnaelementide (nt. õhk, vesi, maa) ja -tegurite (nt. müra, energia, kiirgus) ning nende vastastikuse toime kohta. Samuti teave keskkonnaelemente mõjutavate haldus- ja muude abinõude rakendamise, keskkonnavalitsuste lepingute sõlmimise, keskkonnapoliitika kujundamise ja elluviimise, keskkonnakaitset reguleerivate õigusaktide väljatöötamise, keskkonnakaitsekavade koostamise ning tasuvus- või muu majandusanalüüsi tulemuste prognooside kohta, mida kasutatakse keskkonnaotsuste tegemiseks. Samuti teave inimeste tervise, julgeoleku, elutingimuste ning kultuurimälestiste ja ehitiste kohta niivõrd, kuivõrd neid mõjutavad või võivad mõjutada keskkonnaelementide seisund või ülalnimetatud tegurid, tegevused või abinõud! .

Vastavalt Eesti parlamendi poolt ratifitseeritud Århusi konventsioonile on igaühel õigus puhtale elukeskkonnale ja teabele selle seisundi kohta.

Keskkonnainformatsiooni võib küsida ja saada igaüks, ilma et ta peaks tõestama, milles seisneb avalik huvi selle küsimiseks.

Kelle poole peab kodanik pöörduma, kui ta soovib saada valitsusasutuse valduses olevat keskkonnateavet?

Igal maal on või vähemalt peaksid olema avalikud agentuurid, kelle ülesandeks on keskkonna-alase informatsiooni kogumine, korrastamine, uuendamine ja levitamine. Nende asutuste hulka kuuluvad ministeeriumid, kelle haldusalas on inimeste elukeskkonda mõjutavad tegevused, seega nii Keskkonnaministeerium kui ka näiteks Sotsiaalministeerium või Põllumajandusministeerium. Inimestel on õigus pöörduda kõigi ametnike või asutuste poole, kelle valduses on mingi osa keskkonnateabest. Kõik valitsusasutused on kohustatud inimeste keskkonda puudutavatele küsimustele vastama. See käib ka maakonna ja valla tasandi ametiasutuste kohta. Keskkonna-alast teavet peavad andma ka eraõiguslikud valitsusvälised (ja) äriettevõtted, kes pakuvad avalikke teenuseid, näiteks veepuhastusjaamad.

Kas keskkonna-alase informatsiooni kogumine ja levitamine on ametiasutustele kohustuslik?

Ametiasutused peavad: keskkonna-alast teavet koguma ja seda üldsusele edastama; teavitama avalikkust sellest, millist keskkonna-alast teavet nad valdavad; edendama üldsuse keskkonna-alast teavet kaasa arvatud teave selle kohta, kuidas informatsiooni otsida, kuidas kommenteerida plaanitavaid keskkonna- alaseid otsuseid ja kuidas vajadusel neis küsimustes õigusabi saada. Iga riik peab tagama keskkonna-alase teabe järjest parema kättesaadavuse interneti kaudu ja muudes üldsusele ligipääsetavates elektroonilistes andmebaasides. (allikas: www.envir.ee/arhus)

Kui sind huvitab mõni keskkonnaprobleem või sa tahad kaasa rääkida mõne olulise keskkonnaküsimuse otsustamisel, siis aitavad sind järgnevad ametiasutused:

Keskkonnaministeerium

Toompuiestee 24, 15172 Tallinn
tel (0) 626 2802
www.envir.ee

Harjumaa Keskkonnateenistus

Viljandi mnt. 16, 11216 Tallinn
tel (0) 6722 972
www.envir.ee/harju

Hiiumaa Keskkonnateenistus

Kõrgessaare mnt. 18, 92412 Kärkla
tel (046) 31 572
info@hiiu.envir.ee
www.hiiukt.ee

Ida-Virumaa Keskkonnateenistus

Grafovi 21, 20308 Narva
tel (035) 72 614
keskkond@ida-viru.envir.ee

Jõgevamaa Keskkonnateenistus

Aia 2, 48306 Jõgeva
tel (077) 62 410

Järvamaa Keskkonnateenistus

Wiedemanni 13, 72213 Türi
tel (038) 48 688
kkt@jarva.envir.ee
jarva.envir.ee

Lääne-Virumaa Keskkonnateenistus

Kunderi 18, 44307 Rakvere
tel (032) 58 401
keskkonnateenistus@l-viru.envir.ee

Läänemaa Keskkonnateenistus

Kiltsi tee 10, 90403 Haapsalu
tel (047) 24 720

Põlvamaa Keskkonnateenistus

Kooli 1, 64504 Räpina
tel (079) 98 198

Pärnumaa Keskkonnateenistus

Paul Kerese 4, 80010 Pärnu
tel (044) 77 388
kkt@parnu.envir.ee
parnu.envir.ee

Raplamaa Keskkonnateenistus

Tallinna mnt. 14, 79513 Rapla, pk 5
tel (048) 55 807

Saaremaa Keskkonnateenistus

Kadaka 1, 93817 Kuressaare
tel (045) 33 778,

Tartumaa Keskkonnateenistus

Aleksandri 14, 51004 Tartu
tel (07) 302 240
tartukkt@tartu.envir.ee
www.tartu.envir.ee

Valgamaa Keskkonnateenistus

Kesk 12, 68203 Valga
tel (076) 66 129

Viljandimaa Keskkonnateenistus

Paala tee 4, 71014 Viljandi
tel (043) 55 610
kkt@kkt.viljandimaa.ee

Võrumaa Keskkonnateenistus

Karja 17a, 65608 Võru
tel (078) 68 360
www.envir.ee/tsolk

Keskkonnainspeksioon

Keskkonnainspeksioon on Keskkonnaministeeriumi haldusalas olev valitsusasutus. Inspeksiooni tegevusvaldkonda kuulub looduskeskkonna- ja varade kasutamise ning kaitse alase järelevalve koordineerimine ja teostamine ning seaduses ettenähtud alustel ja ulatuses riikliku sunni kohaldamine.

KESKKONNAIN SPEKTSIOONI VEEBILEHT www.kki.ee

KESKKONNAIN SPEKTSIOONI VALVETELEFON **1313**

- ööpäevaringne
- ET ja EMT võrgust helistajale tasuta

helistage, kui märkate :

- keskkonnareostust või selle ohtu
- metsaraiet, kalapüüki või muud looduskasutust, mis võib olla ebaseaduslik
- surnud või haavatud ulukit
- jäätmete ebaseaduslikku ladestamist
- massiliselt surnud loomi-linde-kalu
- loomade julma kohtlemist
- jäätmete ebaseaduslikku ladestamist
- muud keskkonnavaldkonnast õiguserikkumist või tegevust

Kontaktandmed:

Keskus

Kopli 76
10416 TALLINN
telefon (0) 660 3333, faks (0) 696 2237

Keskkonnainspeksiooni osakonnad

Harjumaa osakond

Kopli 76
10416 TALLINN
telefon (0) 696 2250, faks (0) 696 2230

Järvamaa osakond

Järva osakond

Pärnu 75
72715 PAIDE
telefon (038) 51 853, faks (038) 51 852

Rapla büroo

Tallinna mnt 14
79513 RAPLA
telefon (048) 94 280, faks (048) 94 280

Läänemaa osakond

Lahe 38
90502 HAAPSALU
telefon (047) 24 120, faks (047) 24 121

Hiiumaa büroo

Sadama 15-6
92412 KÄRDLA asukoha skeem
telefon (046) 31 390, faks (046) 31 390

Saaremaa büroo

Ringtee 15
KURESSAARE
Telefon (045) 38 001, faks (045) 38 022

Pärnu osakond

Kalda 1a
80011 PÄRNU
telefon (044) 27 520, faks (044) 27 519

Viljandi büroo

Paala tee 4
71014 VILJANDI
telefon (043) 44 200, faks (043) 44 454

Võrtsjärve

69701 KIVILÕPPE
Tarvastu vald
telefon (043) 68 250

Kõidama

71504 SUURE-JAANI
telefon (043) 72 208

Tartumaa osakond**Tartu osakond**

Aleksandri 14
51004 TARTU
telefon (07) 340 035, faks (07) 340 035

Pihkva 2

MUSTVEE
telefon (077) 62 950, faks: (077) 62 951

Jõgeva büroo

Aia 2
48306 JÕGEVA
telefon (077) 62 015

Grafovi 2

20308 NARVA
telefon: (035) 72 796, faks: (035) 72 795

Lääne-Viru büroo

Kunder 18
44307 RAKVERE
telefon: (032) 58 417, faks: (032) 58 418

Võru osakond

Linda 1a
65604 VÕRU
sekretär: (078) 28 494, faks (078) 25 883;
e-post: voruosakond@kki.ee

Valga büroo

Sepa 7
68203 VALGA
telefon: (076) 79 460, faks (076) 79 461;
e-post: valgabyroo@kki.ee

Põlva büroo

J. Käisi 11
63308 PÕLVA
telefon: (079) 94 946, faks (079) 94 946;
e-post: polvaabyroo@kki.ee

(allikas: www.kki.ee)

1.2 Avaliku teabe nõue

(vt. Lisa 1 Avaliku teabe nõude näidismvorm)

Revo Linno

Avaliku teabe nõue tähendab kodaniku poolt suuliselt või kirja teel esitatud pöördumist eelkõige riigi- või kohaliku omavalitsuse asutuse (teabevaldaja) poole, milles soovitakse kindlasululist avalikku teavet (so olemasolevat infot või olemasoleva dokumendi ärakirja). Avaliku teabe nõudmine on täpsemalt reguleeritud Avaliku teabe seaduses.

Teabenõude esitamisel ei tarvitse karta, et midagi läheb valesti või teabenõue esitatakse valel aadressil. Avaliku teabe seadus näeb ette, et:

- teabevaldaja ametnik või töötaja on kohustatud igakülgset abistama teabenõudjat teabenõude esitamisel ning teabenõudjale vajaliku teabe, selle asukohta ja teabenõudjale sobivamate võimalike juurdepääsuviiside väljaselgitamisel,
- teabevaldaja ametnik või töötaja, kellel ei ole pädevust teabenõuet täita, on kohustatud viivitamata juhatama teabenõudja ametniku või töötaja juurde, kellel on vastav pädevus, või edastama viivitamata kirjaliku teabenõude nimetatud ametnikule või töötajale.

Teabevaldaja registreerib teabenõude selle saamise päeval või hiljemalt saamisele järgneval tööpäeval. Teabenõudele tuleb vastata 5 tööpäeva jooksul alates registreerimisest järgnevast tööpäevast. Kui teabevaldajal on vaja teabenõuet täpsustada või kui teabe väljaselgitamine on aeganõudev, võib ta teabenõude täitmise tähtaega pikendada kuni 15 tööpäevani. Tähtaja pikendamise kohta koos põhjendustega teatab teabevaldaja teabenõudjale viie tööpäeva jooksul.

1.3 Internet valik portaale ja veebilehti

Kristel Ader

Internet on üks keskkonnainfo allikatest. On loodud mitmeid keskkonnateemalisi portaale. Viited ametiasutuste, keskkonnaorganisatsioonide jt. veebilehtedele aitavad sul leida täiendavat informatsiooni.

Keskkonnaportaale:

www.greengate.ee

Roheline Värav on Eesti esimene loodusuudiste agentuur internetis, mis vahendab kohalikku ning rahvusvahelist loodus- ja keskkonnainfot. Lisaks uudistele pikemad lood, intervjuud, keskkonnakalender, lingikogu.

www.keskkonnaveeb.ee

Keskkonnaveebi lehelt leiad keskkonnauudiseid, vestlusringi, infot ökomärkide kohta.

www.loodus.ee

Looduse Lehekülgedele on koondatud internetis olevad eestikeelsed materjalid, mis puudutavad looduse uurimist, loodusharidust ja loodusshoidu.

Tähtsamad keskkonnaküsimustega tegelevate ametiasutuste veebilehed:

www.envir.ee

Eesti Vabariigi Keskkonnaministeeriumi koduleht. Oluline keskkonnanalane info.

www.envir.ee/arhus

Materjalid Arhusi konventsiooni ning selle rakendamise kohta Eestis.

www.riigikogu.ee/riigikogu.html

Eesti Vabariigi Keskkonnakomisjoni liikmed ja nende meiliaadressid.

Muud:

veeb.tallinn.ee/keskkond/

Tallinna keskkonnainfo koduleht.

<http://www.tartu.ee/hlp/>

Tartu linna keskkonnainfo koduleht.

www.recestonia.ee

2. Valitsusvälised keskkonnaorganisatsioonid

2.1 Milleks on vaja keskkonnaorganisatsioone?

Toomas Trapido

Tõepoolest, milleks? Loomulikku ühiskonda ei ole ju tarvis sektoriteks jagada - et ühed teevad äri, teised valitsevad ja koguvad maksu ning kolmandad võitlevad enestele ja kõigele elavale eluõigust juurde. Loomuliku ühiskonna iga liikme huvi peaks ju olema normaalne elu ning selle kestmine ka tulevikus. Praegustes ühiskondades on aga tasakaal täiesti selgelt paigast ära. Ja seda mitte mingil abstraktsel tasandil. Tänapäeval on normiks mõtteviis, et kui midagi on võimalik rahaks muuta (metsa, raba, mulda jne), tuleb seda ka teha. Selline mõtteviis ei ole õnneks kõigil inimestel, aga võimu tasandil on see üldlevinud. Selle tunnistuseks on olukord, kus nn. arendaja, kes tahab metsa maha võtta, raba turbast tühjaks kaevata, ehitada tohutus koguses loodusvarasid tarbiva tehase või muud sarnast, ei pea põhimõtteliselt põhjendama oma plaanide vajalikkust ühiskonnale. Või täpsemalt piisab paarist võlusõnast nagu 'töökohtade loomine' või 'majanduskasv' süvenemata kes täpselt tööd saab ning mis sellest majanduskasvust tervikuna kasu või kahju on. Selle asemel peavad inimesed, kes tõepoolest ei taha, et nende värava taha rajatakse prügimägi, et nende koduraba kaevatakse tühjaks, et nendele

lähedaseks saanud mets maha võetakse, tõestama kõikvõimalikke ja võimatuid argumente kasutades, et neil on üldse õigus midagi öelda ja et otsustajad peavad nende arvamusega ka arvestama.

Keskkonnaorganisatsioonid on tänapäeval organiseeritud jõuks ühelt poolt keskkonnavaenulike ettevõtmiste vastu ning teisalt üha rohkem ja rohkem looduslähedasema arengu poolt. Kuna nii poliitiline kui äri võim on väga kontsentreerunud, siis neile võrdväärset vastuseismiseks ja kaasarääkimiseks on vaja ka organiseeruda. Üksikuid inimesi ei võeta lihtsalt iga kord kuulda.

Teisalt algab ühiskond siiski eelkõige inimesest. Inimene, kes tunneb ja näeb, et midagi tehakse lausa valesti või midagi võiks teha paremini, saab algatuseks selle ka välja öelda. Julgusest avalikult oma seisukoht välja öelda algabki kõik. Edasi tuleb organiseerumine, kirjade kirjutamine, kui vaja siis kohtuskäimine ja kõik muu ühiskondliku tegevuse juurde kuuluv. Aga kui ei ole seda esimest südame rindu võtmist ning avalikku väljautlemist, siis ei saa aidata ükski organisatsioon. Nii et rohkem julgust!

2.2 Eesti Keskkonnaühenduste Koda (EKO)

Aile Villemson

11 suuremat ja aktiivsemat Eesti keskkonnaorganisatsiooni (MTÜd, SA-d) on moodustanud mitteformaalse koostöövõrgustiku - Eesti Keskkonnaühenduste Koja (EKO)

EKO eesmärk on keskkonnakaitse tõhustamine koostöö kaudu. Organisatsioonide vaheline infovahetus vähendab tegevuste dubleerimist ja tegevuste killustatust. Ühiste seisukohtade abil on võimalik paremini kaasa rääkida aktuaalsete keskkonnaprobleemide lahendamisel.

Eesti Looduskaitse Selts

Koidu 80, 10139 Tallinn,
tel/faks: 6481584;
tel. 051 17041,
nature@hot.ee

Eesti Noorte Looduskaitse Ühing

Koidu 80, 10139 Tallinn,
tel (0) 6481542
enly.enly@mail.ee
www.enly.ee

Eesti Ornitoloogiaühing

Veski 4, Tartu

Postiaadress: pk 227, Tartu 50002

tel (07) 422195

eoy@eoy.ee

www.eoy.ee

Eesti Roheline Liikumine

Peakontor Tartus

Tiigi 8-24

Postiaadress: pk 318, Tartu 50002

tel (07) 422532

info@roheline.ee

www.roheline.ee

Eesti Üliõpilaste Keskkonnakaitse Ühing "Sorex"

pk 3226, Tallinna Peapostkontor 19090

sorex@lists.tpu.ee

www.sorex.ee

Eestimaa Looduse Fond

Riia 185 a, 51014 Tartu

Postiaadress: pk. 245, 50002 Tartu

Tel (07) 428 443

www.elfond.ee

elf@elfond.ee

keskkonnauudised: www.greengate.ee

loodushääled:www.loodusheli.ee

Nõmme Tee Selts

Harku 43, Tallinn 11612

hellevilu@yahoo.com

www.nommeteeselts.ee

Pärandkoosluste Kaitse Ühing

Riia 181, 51014 Tartu

Tel (07) 428363

pky@zbi.ee

www.zbi.ee/pky/

Säästva Eesti Instituut (SEI-Tallinn)

Lai 34, 10133 Tallinn

tel (0) 6276100

postmaster@seit.ee

www.seit.ee

Tartu Üliõpilaste Looduskaitsering (TÜLKR)

Postkast 380, 50002 Tartu

tylkr@ut.ee

www.ring.ee

Tehiskeskonna Instituut

Suurtüki 2, Tallinn 10133

tel (0) 6279253

ekki@ekki.ee

www.ekki.ee

3. Tegevusjuhiseid keskkonda ohustavate tegevustega võitlemiseks

Revo Linno, Helle Vilu

3.1 Sissejuhatus

Käesoleva juhendi idee on sündinud reaalsest elust, kodanikualgatustest oma kodukoha väärtuste säilitamise eest, ebaseaduslike planeeringute vaidlustamistest ja muude seaduserikkumiste peatamistest.

1999.aastal tekkis Tallinnas, Nõmmel aktiivne elanike vastuseis Mustamäe nõlvale männimetsa autotee rajamise suhtes, mis ähvardas lõhkuda Nõmme sümboli - Mustamäe nõlva oma parkmetsaga. Sellega paralleelselt jätkus kohalike elanike ja kooliõpetajate võitlus Mustamäe nõlva all suusaradade säilitamise eest, sest suusaradade-alune maa oli plaanis tagastada endistele omanikele, kes soovisid sellisesse ehitamiseks sobimatusse paika elamuid ehitada. Järjekorda ootas Vabaduse puistee laiendamise laiaulatuslik projekt, kus ei arvestatud sellega, et planeeritav magistraal läbib eramurajooni ja nõuab kohalike olude arvestamist. Nõmme lääneserva planeeriti üle metsade ja läbi eramurajooni kaks

ristuvat magistraali. Männiku tee oli rasketranspordiga üle koormatud ning müratase elamutes ületas normid. Kakumäel lõhuti panka, võeti metsa maha ja alustati ehitusi, millest üldsus sai teada tagantjärele - planeeringule ei olnud tehtud mingit avalikustamist. Sama lugu oli Kaarli puistee 140 aastaste pärnadega, mis ühel momendil kohe-kohe tuli maha võtta, muidu kukuvad inimestele ja autodele peale.

Aastast 2002 võib suurepärase kodanikualgatuse näitena nimetada kohalike elanike tubli tööd Rannu (Kestla) raba eest võitlemisel. Rabasse sooviti rajada turbakaevandust, ent kohalike elanike aktiivsel tegutsemisel algatati raba suhtes Natura 2000 looduskaitseala inventuur, mille tulemusel soovitatakse võtta Rannu soo kaitsealaks. Aseri valla volikogu kinnitas valla arengukavasse muudatused, mille kohaselt asutatakse Rannu (Kestla) raba looduskaitseala. Teise positiivse näitena võib ära tuua Jämejala haiglapargi juhtumi. Viljandimaal Pärsti vallas soovib riik rajada kaunisse ja liigirikasse Jämejala haiglaparki vanglat ja vanglahaiglat, ehkki vaba maad on selleks ka mujal. Hoolimata kohalike elanike protestidest võeti planeering vastu. Kohalike elanike aktiivsemad eestvõitlejad pöördusid seepeale kaebusega planeeringu vaidlustamiseks halduskohtusse ja halduskohus peatas esialgse õiguskaitse määrusega kõik planeeringuga seonduvad toimingud kuni kohtuvaidluse lahendamiseni.

Selliste ehmatavate ideede vastu saab ainult üldsuse abil, vähemalt seni, kuni seaduste järgimine ja ametieetika Eestis juurduvad.

Toodud näidetest osa on juba elanike poolt võidetud lahingud, osa jätkub, osale tulebki jääda silma peal hoidma.

Nendest võitlemistest saab juba teha üldistusi, mida alustajatel on võimalik oma töö kergendamiseks ära kasutada, s.o. kuidas kindlaks teha, mis on valesti, kes ja mille alusel on selles süüdi, kuidas rikkumised peatada ning asjade areng soovitud suunda lükata.

3.2 Mida teha, kui märkad keskkonna rikkumist?

Keskkonna rikkumiseks võib olla näiteks elujõuliste puude raie, pinnase reostus naftaproduktidega, ehitamine ehituskeeluvööndisse või ehitamine ilma ehitusloata, kaitsealal keelatud tegevus, piirkonda sobimatu tegevus jms.

1. Esimeses järjekorras proovi koguda arvatava rikkumise kohta võimalikult palju algandmeid (võimalusel pane need enda jaoks kirja):

- millised on rikkumise asukoha andmed (maakond, vald, asula, kaugus lähimast asustatud punktist, kaugus lähematest äratuntavatest objektidest) - soovitavalt märgituna skeemile või kaardile,
- rikkumise avastamise kuupäev ja kellaaeg,
- milles seisneb arvatav rikkumine ja rikkumise ulatus (näiteks

rikutud ala ligikaudne pindala, mahavõetud puude arv vms),

- mis on võimalik rikkumise põhjus ja kes on põhjustaja,
- kui rikkumise märkajaid on rohkem, siis nende isikute nimed ja kontaktandmed, kellega koos rikkumist märgati,
- võimaluse korral tehke rikkumise paigast fotod,
- vajadusel tulge peale juhtunuga esmast tutvumist tagasi koos pliiatsi-paberi, fotoaparaadi ja paari inimesega (tunnistajad), inimesi võiks olla vähemalt kaks ja fikseerige juhtunu üheskoos paberil, märkides üles kohalviibinute nimed, aadressid ja allkirjad.

2. Teata märgatud rikkumisest kohe telefoni, e-posti või tavalise kirja teel (kirjaliku teate vormistamise kohta vt punkt 6 allpool) kohalikkude keskkonnainspeksiooni osakonda. Keskkonnainspeksiooni ametnikud on kohustatud kontrollima võimalikke rikkumisi. Soovitavalt võib juhtunust lisaks teada anda ka kohalikele keskkonnateenistusele, linna- või vallavalitsuse keskkonna-osakonda või keskkonnaspetsialistile, lubamatu ehituse korral ka ehitusjärelvalve spetsialistile.

3. Suhtlemine keskkonnainspeksiooniga. Palu keskkonnainspeksioonist kohale tulla keskkonnainspektoril protokollil vormistamiseks, märgi üles, millal lubas inspektor tulla ja kontrolli hiljem, kas ta on kohal käinud ning protokollil kirjutanud. Päri kindlasti ka järgmiste sammude kohta, mida millalgi ette võetakse.

4. Keskkonnaorganisatsioonid. Lisaks keskkonnainspeksioonile võta ühendust kohalike keskkonnaorganisatsioonidega ja teata neile juhtunust. Keskkonnaorganisatsioonidesse on koondunud enamasti head asjatundjad, kes saavad jagada nõu edasitoimimiseks, võimalusel aidata otsida rikkumise kohta ekspertarvamusi või abistada rikkumise lahendamise järele valvamisel. Palu mõnel keskkonnaorganisatsiooni esindajal võimalusel tulla kohapeale juhtunuga tutvuma.

5. Teavita tähelepanuväärse või olulise rikkumise korral meediat: kohalikke ajalehti või üldriiklikke ajalehti (Postimees, Maaleht vms), raadiokanaleid (nt KUKU raadio Rohelise Värava toimetust), televisioonikanaleid (nt Eesti Televisiooni Tasakaalu saate toimetust) või muid meediakanaleid (nt Rohelise Värava internetiportaali toimetust)

6. Kirjaliku teate vormistamine ametkondadele. Lisaks telefonitsi teatamisele tuleb rikkumisest keskkonnainspeksiooni kindlasti kirjalikult teatada. Kirjaliku teate isiklikult kohale viimisel tee kirjast enne üleandmist koopia ja palu kirja vastuvõtval ametnikul kirja koopiale kirjutada selle kirja registreerimise kuupäev ja number (siis on võimalik hiljem tõestada teate üleandmist kindlal ajahetkel). Juhul kui kasutad tavalist posti, siis saada teade mitte tavalise, vaid tähitud kirjaga (siis väljastab postiasutus tõendi kirja saatmise kohta).

- Teate sisus peaksid kajastuma vähemalt punktis 1 nimetatud al gandmed rikkumise kohta.
- Mida detailsemalt suudad juhtunut kirjeldada, seda parem.
- Võimalusel lisa teatele plaanid, kohapeal tehtud fotod, kohale kutsutud ekspertide kirjalikud hinnangud rikkumise kohta (kui on), samuti isikute nimed, kontaktandmed ja allkirjad, kellega koos rikkumist märgati ja muud lisad, mida vajalikuks peate.

7. Peale esmaste teadete edasiandmist jätkka iseseisvalt juhtunu uurimist:

- kas mõni ametkond on välja andnud lubasid keskkonda ohustava tegevuse suhtes, kas load on seaduslikud, kas keskkonda ohustav tegevus on toimunud loa pii r iides,
- kas rikkuv tegevus on seotud mõne planeeringuga, kas planeering on kehtestatud ja koostatud seaduslikult,
- ole kursis edasise asja kulgemisega probleemiga tegelevate ametkondade ja organisatsioonidega suheldes,
- ehituse või planeeringu puhul püüa võimalusel leida alternatiivne rahuldav variant ja põhjenda seda ametkondades, püüa leida toetus oma variandile,
- kontrolli asjaajamist järelevalveorganites ja kohalikus omavalitsuses kuni rahuldava tulemuse saavutamiseni või ametkondliku lõpliku otsuse tegemiseni.

8. Juhul kui rikkumise vastu võitlemisest pole ametkondadest abi või on tegemist tegevusega, mida õigusaktid ei keela, siis teata juhtunust teistele kohalikele elanikele ja uuri nende arvamust. Kui elanikud leiavad, et rikkumine (puude raie, ehituse rajamine, planeeringu jätkamine) tuleks peatada või lõpetada, on sul võimalik kasutada järgmisi meetodeid:
  - Pane kokku avalik kiri kohaliku omavalitsusele (linna/vallavalitsus, volikogu) või riiklikele organitele (keskkonnaminister, vabariigi valitsus, president, maavanem jt) ja kogu sellele toetuseks kohalike elanike allkirju.
  - Juhul kui häiriv ja sinu arvates sobimatu tegevus on lubatud kohaliku omavalitsuse õigusaktiga, on sul võimalus organiseerida allkirjade kogumine ja alustada kodanikualgatuse korras õigusakti muutmise menetlus. Vastavalt kohaliku omavalitsuse korralduse seadusele § 32 ja 33 koosta kohaliku omavalitsuse õigusakti eelnõu, millele organiseeri allkirjade kogumine - seaduse kohaselt on eelnõu toetamiseks vajalik eelnõule lisada allkirjad vähemalt 1%-lt kohaliku omavalitsuse territooriumil elavatel hääleõiguslikelt inimestelt (vt. ka Nõmme Tee Seltsi interneti koduleheküljel rubriiki "Kodanikualgatus": <http://www.nommeteeselts.ee>). Kodanikualgatuse protseduur võtab aega, kuid väiksema arvu allkirjadega taotlused omavalitsusele ja järelvalveorganitele tasub esitada kindlasti juba varem.
  - Pöördu kohaliku keskkonnaorganisatsiooni poole palvega aidata sind rikkumisega tegelemisel.

- Juhul kui keskkonda ohustav tegevus viitab suurematele puudujääkidele õigusaktides, planeeringutes, poliitikates, arengukavades ja nõuab pikemaajalist pühendumist, ning samas olemasolevad keskkonnaorganisatsioonid nende küsimustega ei tegele, siis asuta koos toetajatega mittetulundusühing probleemi lahendamiseks.
9. Keskkonnaõiguslikes juriidilistes küsimustes aitavad sind tasuta Eestimaa Looduse Fondi keskkonnaõigusabi projekti meeskonna juristid.

Eestimaa Looduse Fond
 Keskkonnaõigusabi projekt
 telefon: (07) 428 443
 e-post: revo@elfond.ee, kart@elfond.ee, elf@elfond.ee
 kontori aadress: Tartu, Riia 185 a
 postiaadress: pk 245 Tartu 50002

Konsultatsioonid telefoni ja elektronposti teel, vajadusel koostatakse kirjalikke analüüse ja olulisemates juhtumites osutatakse esindusabi.

Keskkonnaõigusabi on suunava iseloomuga, kodanikualgatus julgustav.

Keskkonnaõigusabi antakse keskkonda kaitsvatele kogukondadele.

3.3 Kuidas mõjutada planeeringuid?*

Planeeringu üldküsimumused

1. Tee kindlaks mis liiki planeeringuga on tegemist:
  - valla või linna territooriumi väiksem osa kohta - detailplaneering,
  - valla või linna territooriumi kohta - üldplaneering,
  - kogu maakonna või selle osa kohta - maakonnaplaneering,
  - kogu riigi territooriumi kohta - üleriigiline planeering.
2. Uuri, milline avaliku võimu asutus planeeringut korraldab (tema käsutuses on planeeringudokumendid, millega on igapäevaeliselt õigus tutvuda):
  - detail- ja üldplaneeringute puhul kohalik omavalitsus (linna/vallavalitsuse ehitus- või planeeringuosakond, -spetsialist),
  - maakonnaplaneeringute puhul maavanem,
  - üleriigilise planeeringu puhul keskkonnaministeerium.
3. Millist piirkonda planeering käsitleb ja millised on planeeringuala iseloomustavad tunnused ja kasutusviisid (elu- või tööstusrajoon, looduskaitseala, kaitstavate objektide või sanitaartsooni ala või selle lähedus, roheala, rannikuala, miljööväärtuslik piirkond)?

4. Milline on planeeringualuse maa staatus (kinnistu, kinnistamisel, välja mõõtmata) ja planeeringuga seotud omandisuhted (omanik, õigustatud subjekt)? Kes on maa omanik?
5. Kes on detailplaneeringu koostaja? Detailplaneeringu puhul võib planeeringu koostaja olla kohaliku omavalitsusega sõlmitud lepingu alusel keegi kolmas isik (äriühing, kinnisasja omanik vms). Kas detailplaneeringu koostamise üleandmisel on sõlmitud vajalik leping kohaliku omavalitsusega ?

Planeeringu eri etapid ja planeeringus osalemine

6. Millises etapis on planeering ? Kõik olulised planeeringu osad: algatamine, vastuvõtmine ja kehtestamine, alustatakse eraldi õigusaktiga ja neist tuleb teavitada avalikkust (ajalehekuulutusega). Planeeringu etapid:
  - Planeeringu korraldaja algatab planeeringu koostamise (kuulutades algatamisest ajalehes).
  - Planeeringu valmides võetakse planeering vastu ja pannakse see avalikult välja (kuulutades väljapanekust ajalehes hiljemalt 1 nädal ette). NB ! Planeeringu vastuvõtmine ei lõpeta planeerimisprotsessi, vaid alustab järgmist etappi - avalikustamist (väljapanek, arutelu).
  - Avalik väljapanek kestab detailplaneeringu puhul 2 nädalat, üldplaneeringul ja maakonnaplaneeringul 4 nädalat. Avaliku väljapaneku kestel on kõigil isikutel võimalik esitada

täiendavaid ettepanekuid või vaidlustada planeering (kõik ettepanekud tuleb esitada kirjalikult).

- Avalikule väljapanekule järgneb avalik arutelu, mille toimumise ajast ja kohast kuulutatakse ajalehes hiljemalt 1 nädal ette.
- Juhul kui peale avalikku arutelu jääb lahendamata vaidlusi või arvestamata ettepanekuid, esitatakse need planeeringu korraldaja poolt järelevalve teostajale (üld- ja detailplaneeringu puhul maavanemale, maakonnaplaneeringute puhul keskkonnaministeeriumile). Järelevalve teostaja kontrollib seejärel planeeringu seaduslikkust ja vastavust üldisematele planeeringutele (maakonnaplaneering, üldplaneering) ja lahendab vaidlused (vaidluseks loetakse ka rahuldamata ettepanek).
- Kui vaidlusi pole, kehtestab kohalik omavalitsus planeeringu ilma järelevamenetluseta. Järelevamenetluse puhul võib planeeringut kehtestada ainult järelevalvaja heakskiidu olemasolul. Planeeringu kehtestamine lõpetab planeerimisprotsessi. Planeeringu kehtestamisest teatatakse avalikult ajalehekuulutusega.
- Juhul kui järelevalve käigus ei lahendatud vaidlusi või jäeti ettepanek arvestamata ja kiideti üld- või detailplaneering heaks, siis on ettepaneku teinud isikul õigus 1 kuu jooksul planeeringu kehtestamisest teada saamisest või hetkest, mil ta pidi planeeringust teada saama (selliseks hetkeks loetakse ka planeeringu kehtestamise avalik teade ajalehes) pöörduda planeeringu vaidlustamiseks halduskohtusse.

7. Kas kõik vajalikud planeeringu menetluse etapid on läbi viidud ?

8. Planeeringu dokumentide läbivaatamisel kontrolli:

- kas lähteülesanne on planeeringus olemas, millal ja kelle poolt see on see on kinnitatud ja kooskõlastatud,
- mis on lähteülesandes esitatud ülesanded ja eesmärgid ja kas planeering vastab nendele,
- millised on lähteülesandes nimetatud vajalikud kooskõlastused planeeringule ja kas planeeringul on need olemas,
- kas tekst ja joonised vastavad üksteisele ja on üheselt arusaadavad, kas joonistel on tingmärgid lahti seletatud,
- kas planeeritavad tegevused rikuvad kellegi õigusi, muudavad halvemaks kellegi elutingimusi, keskkonnaseisundit, ühiskondlikult olulist objekti,
- kas planeering (dokumentide vaatamise hetkel käsilolevat planeeringuetappi arvestades) on vormistatud nõuetekohaselt (sisaldab otsust planeeringu alustamise kohta, lähteülesannet, kooskõlastusi (kokkuvõtte ja eraldi kirjad), otsust panna planeering avalikule arutelule, dokumente avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta,
- kas planeering vastab kõrgemalseisvale planeeringule (detailplaneering on madalaima taseme planeering, edasi tulevad üld-, maakonna-, ja üleriiklik planeering),

- kas avalikust väljapanekust teatati kirjalikult maaomanikele, keda planeering otseselt puudutab, kas avalikust väljapanekust teatati ajalehes õigeaegselt ?
9. Planeeringu avalikul arutelul osaledes jälgi, et arutelu protokollitaks. Ettepanekud ja vaidlustatavad punktid esita avalikul arutelul suuliselt ja võimalusel ettevalmistatuna ka kirjalikult (kirjalikud ettepanekud saada lisaks ka antud planeeringu järelvalvajale).
  10. Konsulteeri planeeringu koostajatega ja asjasse puutuvate spetsialistidega (omavalitsuse arhitekti, juristi, keskkonnaspetsialisti), volikogu komisjonide esindajatega ja planeeringu üle järelvalve teostajaga.
  11. Hoi a end kursis planeeringu käigu ja oluliste etappidega. Märki üles, millal on kavandatud järgmine oluline sündmus planeeringu menetlemises (koosolek, nõupidamine, komisjoni istung, otsuse vastuvõtmine). Valmistu mainitud sündmusteks ja esita oma soovid/ettepanekud/vaidlustamised eelnevalt ja kirjalikult.
  12. Kui sind huvitav küsimus on arutusel volikogu/halduskogu komisjonis, siis võid esitada eelnevalt soovi osaleda istungil ja sõna võtta.

Kirjade vormistamine

13. Jälgi, kas oled oma kirjadele ja teabenõuetele vastused saanud õigeaegselt. Kui ei, tee kirjalik järelepärimine mittevastamise kohta.
  14. Kirja isiklikult kohale viimisel tee kirjast enne üleandmist koopia ja palu kirja vastuvõtval ametnikul kirja koopiale kirjutada selle kirja registreerimise kuupäev ja number (siis on võimalik hiljem tõestada teate üleandmist kindlal ajahetkel). Juhul kui kasutad tavalist posti, siis saada kiri mitte tavalise, vaid tähitud kirjaga (siis väljastab postiasutus tõendi kirja saatmise kohta).
- * Soovitame lisaks tutvuda planeeringuprotsessi reguleeriva planeerimis-seadusega (avaldatud Riigi Teataja I osas, 09.12.2002, 99, 579, vastu võetud 13. novembril 2002).

Kirjandus

¹ Merisaar, M., Simonsen, J.H, Tingas, K., Veinla, H. 2001. Keskkonnainfo kättesaadavaks tegemine ja üldsuse kaasamine keskkonda mõjutavate otsuste langetamisse.- Keskkonnaametniku käsiraamat ametiisikutele. lk.158

Internet:

Eesti Keskkonnaministeeriumi kodulehekülje Arhusi konventsiooni tutvustav alalehekülj:
<http://www.envir.ee/arhus>

Keskkonnainspektsiooni kodulehekülj:
<http://www.kki.ee>

Riigi Teataja õigusaktide lehekülj:
<http://www.riigiteataja.ee>

Lisa 1

Avaliku teabe nõude näidisvorm

<p style="text-align: center;">TEABEVALDAJA <i>/asutus, kellele teabenõue esitatakse/</i></p> <p>Teabevaldaja nimetus:</p> <p>Teabevaldaja aadress:</p>	<p style="text-align: center;">TEABENÕUDJA <i>/isik, kes teavet soovib saada/</i></p> <p>Teabenõudja ees- ja perekonnanimi:</p> <p>Teabenõudja sideandmed: <i>/postiaadress või elektronposti aadress või faksi- või telefoninumber/</i></p>
AVALIKU TEABE NÕUE	
<p>Taotletav teave <i>/teabe sisu või dokumendi liik, nimetus, sisu ja kui on teada, siis rekvisiidid/</i></p>	
<p>Teabenõude täitmise viis <i>(kuidas tuleks nõudele vastata: kas kirjalikult või e-postiga või suuliselt – jälgi, kas nõutava viisi jaoks on kontaktandmed kirjutatud lahtrisse "Teabenõudja sideandmed")</i></p>	
Teabenõudja allkiri	Teabenõude koostamise kuupäev

